

**ЛЕКСИЧНІ ОПОЗИЦІЇ В НАЗВАХ ПОСТІВ С. ЖАДАНА
ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ АВТОРСЬКОЇ ІНТЕНЦІЇ**

doi: 10.12958/2227-2631-2019-2-41-150-160

Кравченко Олена,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри

української філології та журналістики

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

<https://orcid.org/0000-0002-5603-2269>

У статті досліджено семантично протиставлювані лексеми в заголовках постів С. Жадана на платформі „ТСН.ua”. Наголошено, що з-поміж різних засобів посилення експресивності заголовків публіцистичних творів, прагматизації інформативної, оцінної, спонукальної й інтригуючої функцій їхніх назв письменник віддає перевагу лексичній опозиції. Граматичний рівень вираження антонімії в назвах дописів блогера представлений переважно симетричними антонімічними парами іменників, зрідка прикметниками, субстантивованими прикметниками. Симетричні антонімічні відношення репрезентовано також складнопідрядними реченнями. С. Жадан використовує й асиметричні антоніми, члени яких набувають антонімічного значення лише в певній лексичній сполучуваності.

Публіцист залучає антонімію для створення оксиморонів, котрі посилюють емоційне сприйняття заголовків. До такого прийому мовної гри він вдається, зокрема, для того, щоб змінити емоційне ставлення до слова „смерть”, надаючи йому філософського пояснення, щоб сформуванню іншу конотацію слова тощо. З’ясовано, що найпродуктивнішою в назвах блогерських дописів є опозиція ‘життя – смерть’.

Лексичні опозиції С. Жадан застосовує для локативних характеристик. Серед них найчастіше використовуване автором бінарне протиставлення ‘Схід – Захід’, котре окреслює і географічні частини України, і світогляди людей, які проживають на цих територіях. Крім того, лексичні опозиції виконують стилістичні функції створення контрастних характеристик українців не лише за місцем проживання, а й за світоглядними переконаннями, а також показу поляричних почуттів серед населення країни. Лексична опозиція в назвах постів вербалізується й у такій категорії, як темпоральність, котра представлена опозицією ‘минуле – теперішнє’. Попри окреслення в назвах дописів локативності й темпоральності через протиставні відношення, безпосередньо в тексті письменник часто нівелює опозитивність концептів.

Незважаючи на продуктивність біблійних, міфологічних та есхатологічних мотивів у літературному доробку С. Жадана, у назвах

блогових дописів вербалізацію його ідеалістичної картини світу практично не виявлено.

Ключові слова: заголовок, лексична опозиція, публіцистика, оксиморон, С. Жадан.

The article deals with semantically opposed lexemes in the headings of S. Zhadan's posts on the platform „TSN.ua”. Among the various means of enhancing the expressiveness of the headlines of journalistic works, the pragmatization of informative, evaluative and intriguing functions of names, the writer prefers lexical opposition. The grammatical level of the antonymy expression in the blogger's messages is represented predominantly by symmetric antonymic pairs of nouns, rarely adjectives, substantiated adjectives. S. Zhadan uses asymmetric antonyms.

To enhance the emotional perception of headlines, the publicist uses an antonymy to create oxymorons. The most productive in the names of blog messages is the opposition life – death.

Lexical opposition is used by S. Zhadan for locative characteristics. The author often uses the binary contrast between the East and the West. It defines the geographical parts of Ukraine and the outlook of people living in these territories. Lexical opposition performs stylistic functions of creating contrasting characteristics of Ukrainians according to ideological beliefs. The lexical opposition in the names of posts is verbalized in temporality. It is presented by the opposition to the past – the present. Despite the representation in the names of messages of locality and temporality through opposing relations directly in the text, the writer often eliminates the opposition of the concepts.

Key words: headline, lexical opposition, journalism, oxymoron, S. Zhadan.

Вступ. Бінарні категорії є універсальним засобом пізнання навколишньої дійсності. Вони допомагають, з одного боку, показати предмет, процес, явище з полярних сторін, передати суперечливу сутність людських почуттів і думок, а з іншого, – об'єднати протиставлені сутності, оскільки кожна антонімічна пара містить хоча б одну спільну ознаку. Дослідження семантично протиставлених лексем як складної системи засобів з описово-оцінною функцією дозволяє охарактеризувати таку особливість світобачення письменника, як дуальність природи сприйняття ним світу.

Мета статті – проаналізувати використання лексичних опозицій у назвах постів С. Жадана на платформі „ТСН.ua” як засіб вираження авторської інтенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові публікації останнього десятиліття, об'єктом яких є семантично протиставлені лексеми, свідчать про сталий інтерес українських і зарубіжних мовознавців до цього явища. Увагу дослідників привертають типологія

опозицій (Близнюк, 2017; Пац, 2016), функційно-семантичні категорії бінарної опозиції (Малинович, 2011), онтологічна сутність бінарних концептів та основні підходи до їх вивчення (Щербина & Гоца, 2014), антоніміїні пари, антоніміїно-синоніміїні парадигми й оксиморонні синтагми, зафіксовані в словнику окремих письменників (Бобух, 2012; Бобух, 2017; Чорна, 2017), конкретні лексичні опозиції (Русина, 2008; Семегин, 2011; Щербина, 2012). Вивченню семантично протиставлюваних лексем у поетичному доробку С. Жадана присвячено розвідку О. Чорної „Лексичні опозиції в поетичному словнику Сергія Жадана”, у якій „схарактеризовано емотивні, темпоральні, локативні антоніміїні пари й антоніміїно-синоніміїні парадигми в поетичних творах митця, а також опозити зі складниками-репрезентантами соціальних відношень та релігійних уявлень” (Чорна, 2017, с. 77). Дослідження семантично протиставлюваних лексем у публіцистиці письменника відсутні.

Методи дослідження. У роботі використано концептуальний, інтерпретативний, компонентний аналізи.

Виклад основного змісту. З-поміж різних засобів посилення експресивності заголовків публіцистичних творів, прагматизації інформативної, оцінної, спонукальної й інтригуючої функцій їхніх назв С. Жадан віддає перевагу лексичній опозиції. На думку О. Чорної, „майстри художнього слова використовують протиставлення для досягнення певного смислового й естетичного ефекту – відтворення суперечностей душевного стану персонажів, зображення діалектичної сутності предметів та явищ навколишнього світу, посилення експресивності вислову” (Чорна, 2017, с. 78 – 79).

Грамматичний рівень вираження антонімії в дописах блогера представлений переважно симетричними (компонентам яких властива семантична однорідність) антоніміїніми парами іменників („Діти і батьки”, „Між голосами та мовчанням”, „Тиск і опір”, „Рельєфи та площини”), зрідка прикметниками („Далекий Близький Схід”, „Типові й нетипові”), субстантивованими прикметниками („Мертві і живі”). Симетричні антоніміїні відношення репрезентовано також складнопідрядними реченнями („Міста, які зникають, міста, які лишаються”, „Все, що є, все, чого нема”). Асиметрія антонімів трапляється в поодиноких випадках (наприклад, прикметник + субстантивованій прикметник („Недонецькі донецькі”) або іменник + дієслово „Смерть, яка не лякає”). С. Жадан використовує й асиметричні антонімі, члени яких набувають антоніміїного значення лише в певній лексичній сполучуваності: „Містика проти реальності”, „Говорити й слухати”, „Війна та відбудова” тощо.

Мовознавці переконані, що антонімія слугує мовною базою для побудови оксиморонів. Справді, поширеним прийомом мовної гри в заголовках дописів блогера є оксиморони, коли автор намагається поєднати несумісні явища та поняття, що зумовлює нове значення:

„Смерть, яка не лякає”, „Далекий близький Схід”, „Про спільне між різними Сходом і Заходом”, „Недонецькі донецькі”.

Назвою поста „Смерть, яка не лякає” С. Жадан намагається змінити емоційне ставлення до слова „смерть”, надаючи йому філософського пояснення: „Тому що це природно – покоління мають змінювати одне одного <...> і ці постійні звістки про смерть людей, які для тебе завжди були дорослими, свідчать <...> передусім про те, що ти сам давно й безнадійно перейшов до світу дорослих, перейшов тоді, коли вони почали відходити <...> І оскільки батьки твоїх однолітків уже не можуть упоратись із цим світом, оскільки вони поступово, проте неухильно відходять, їхнє місце займають твої однолітки. І це, з одного боку, насторожує, як може насторожувати лише наближення смерті, а з іншого боку, робить усе це виростання, дорослішання й старіння не таким несподіваним, більше того – доволі очікуваним. Смерть готує до себе. Вона протягом життя знаходиться на такій відстані, аби ти встиг до неї звикнути, проте не почав нею легковажити” (Жадан, 1). Отже, у назві прочитується антонімічне забарвлення: смерть як фізичне явище однозначно викликає в людей страх, в інтерпретації ж митця виходить „страх, який не лякає”.

У заголовку „Мертві і живі” це переконання не явне, проте воно кристалізується після прочитання тексту, де автор розмірковує над „померлими” словами й предметами вжитку: „Звісно, навіщо перебирати нікому не потрібні речі, навіщо користуватись словами, які не розуміють продавці магазинів, для чого триматись за минуле, яке все одно неможливо повернути? Я знаю для чого. Для вдячності. Й для любові” (Жадан, е).

На відміну від попереднього заголовка, у назві „Справедливість життя, несправедливість смерті” перевага життя над смертю вербалізована на рівні ще однієї антонімічної пари „справедливість – несправедливість”. Незважаючи на те, що, „коли помирають друзі, очевидно й катастрофічно стає вся та недоговореність, яка після них лишається – всі ті речі, котрі ти не встиг сказати, котрі вони, в свою чергу, не встигли дописати, котрі ви разом не встигли прожити та зрозуміти” (Жадан, т), життя проявляє себе й переконує у своїй першості через пам’ять, перебирання, нанизування не важливих на перший погляд згадок, котрі наче продовжують життя померлого: „Лишається згадувати й відтворювати, щоби хоча б там, у минулому, нічого не втратити й нічого не забути” (Жадан, т).

У заголовку „Між народженням і смертю” перевага життя не вербалізована, проте розуміння того, що знаходиться між цими межовими точками, свідчить про переконання митця. Про це й допис: приїжджаючи у прифронтову Станицю Луганську, С. Жадан відвідує дитячий садочок і будинок для літніх людей, дізнається про народжених і померлих, фіксує зміни, що свідчать про вищість життя. Художній паралелізм увиразнює цю ідею: „Небо над будівлею низьке, сіре, ось-ось

має початися весна, має початись щось інше, щось цілком нове. В повітрі пахне відлигою, пахне вогкістю, пахне часом, який комусь приносить життя, комусь – смерть. Добре, що народжуються діти, добре, що вони підрастають, добре, що нічого не бояться. Страх заважає і принижує. І самотність – теж принижує. Тому все, що їм потрібно на їхньому острові – це віра й надія” (Жадан, g).

Контекстуальну лінгвістичну опозицію спостерігаємо в заголовку „Війна і відбудова”, яка сприймається як синонімічна до бінарних концептів ‘смерть – життя’. На переконання автора, на Донбас, з його „розбомбленими рештками будівель”, який є „сьогодні єдиною [суцільною – О. К.] гарячою точкою”, чекає відбудова, тобто відновлення мирного життя: „<...> роботи там вистачить усім, оскільки відновлювати доведеться кожен будинок, кожную лікарню й вокзал, зруйновані за цей час. А ще мости, які нині активно підриваються. Я вже не кажу про дороги – їх і до бомбардувань потрібно було перекладати. Одним словом – Донбасу потрібна відбудова” (Жадан, b).

Загалом у заголовках постів С. Жадана опозиції ‘життя – смерть’, ‘жити – померати’, ‘народжуватися – померати’ трапляються часто: „Мертві й живі”, „Справедливість життя, несправедливість смерті”, „Між народженням і смертю” тощо. Інтерпретацією такої лексичної опозиції вважаємо назви „Міста, які зникають, міста, які лишаються”, „Все, що є, все, чого нема”, „Розвиток та занепад фізкультурного руху”, „Війна та відбудова”.

У назві „Недонецькі донецькі” автор уживає такий лексико-семантичний прийом мовної гри, як формування іншої конотації слова за допомогою антонімії. На рівні семантичних асоціацій у читача при прочитанні субстантивованого слова „донецькі” зринає стереотип: мешканці Донецької області – сепаратисти, які обстоюють „руській мір”. Про правильність такого трактування свідчить і написання в тексті слова „донецькі” в лапках. Крім того, у мешканців інших областей, куди переселилися „донецькі”, за цим словом укорінилося додаткове значення – „біженці”, „переселенці”. Ставлення до них варіюється від поблажливо-терпимого до нервово-дратівливого. „Виявилось, – пише Сергій Жадан, – у мешканців столиці особливого інтересу до іншого Донбасу немає. Інші інтереси, інші пріоритети. Зрештою, чому б і ні – у всякого своя доля. Ось доля донецьких – не сепаратистів, не терористів, не „ватників”, не українофобів – нині збиратися в різних містах і говорити про свій Донбас, який вони залишили і до якого мріють повернутися. Зрештою, їхні проблеми, вірно?” (Жадан, h)

Проте поєднання із субстантивованим словом такого самого прикметника з префіксом *не-* кардинально змінює цей стереотип, пропонуючи ставитися до „донецьких” з гуманістичних позицій, що й постає ідеєю допису: „Останнім часом кілька разів доводилось бачити, як плачуть чоловіки. Дорослі чоловіки, не схильні загалом до істерик та слабкості. Стояли, позбавлені дому, позбавлені можливості

туди повернутись, позбавлені свого минулого, позбавлені свого майбутнього. Стояли, не зовсім розуміючи, як їм далі жити в цьому житті, в цій країні, поміж цих людей. Себто, поміж нас. Я говорю зовсім не про жалість. Гадаю, вони щонайменше потребують жалості. Вони сильні й розумні, і все у них буде гаразд. Я говорю про гідність” (Жадан, h). Тож ефект мовної гри досягається нівелюванням конотативного значення слова, реалізації останнього в тексті в кількох значеннях.

Оксиморон може базуватися на опозиції типових конденсованих символів із локативними характеристиками. Найбільш виражене протиставлення конотонімів із меморіативною функцією, котрі втілюють повторювані доміанти історичних значень, – ‘Схід – Захід’. Вони постають як окреслення і географічних частин України, і світоглядів людей, які проживають на цих територіях.

На думку О. Виноградової, частота вживання локативних назв – однієї з найважливіших і найскладніших категорій – пов’язана „зі сприйняттям людиною навколишнього світу, зокрема просторових характеристик, і відображенням його в мовленні” (Виноградова, 2001, с. 5). У пості „Про спільне між різними Заходом та Сходом” зазначена антонімічна пара увиразнюється опозицією ‘спільне – різне’. Автор наголошує на необхідності плекати розбіжності, якими „Господь намагався продемонструвати свою до нас увагу”, оскільки „саме вони роблять нас усіх бодай комусь цікавими. Зрештою, що поганого в тому, що твоя вимова не відповідає якимось нормам? Що поганого в тому, що ти тримаєшся своєї території й навіть не думаєш від неї відмовлятися?” (Жадан, j). Ці слова начебто підсилюють протиставлення. Проте ідея блогера в іншому: „Мені здається, що причина багатьох непорозумінь між нами (себто, між Сходом і Заходом) й знаходиться саме в фатальній неспроможності обрати вірний тон розмови, неготовності говорити про спільне, не забуваючи про відмінне, невмінні робити акцент на відмінному в контексті спільного. Неготовність і невміння в цьому випадку бачаться мені головними чинниками, які стримують і роз’єднують. Але разом із тим, подолавши цю неготовність і позбувшись цього невміння, маємо всі шанси таки знайти спільну мову” (Жадан, j).

Використання антонімії для створення оксиморону спостерігаємо при відтворенні локативу в дописі „Далекий близький Схід”. У такому поєднанні С. Жадан загострює сприйняття семантичних особливостей мовних одиниць, що обіграються, вибудовуючи новий смисл: „Луганськ мало чим різниться, скажімо, від Житомира чи Рівного, а Донецьк – від, скажімо, Харкова (передусім, за рахунок свіжовідремонттованих єврооб’єктів. Мабуть, мені просто не вистачає дистанції, аби зауважити всі ті відмінності між Сходом та Заходом нашої країни, всю ту різючу неподібність, про яку звикли говорити професійні українські патріоти. А можливо, просто щастить зустрічатися із дивовижно приємними та цікавими персонажами, які самим фактом свого перебування в цих

місцях можуть заперечити будь-який із медійних стереотипів” (Жадан, d).

Тож опозиція конденсованих символів ‘Схід – Захід’, конституенти котрої виконують і номінативну функцію (протиставлювані частини України), у поєднанні з антонімічними лексемами ‘спільне – різні’ та ‘далекій – близький’, з одного боку, підкреслює багатоваріантність життєвих переконань і принципів представників різних регіонів країни, відмінність у розумінні багатьох речей, а з іншого, – акцентує необхідність об’єднання цих опозитивів для того, аби й надалі залишатися „Сходом і Заходом однієї країни” (Жадан, d).

Протиставлення символів ‘Схід – Захід’ поглиблюється опозицією локативних значень, що характеризують ландшафтні особливості, ‘гори – долини’. Пост „Рельєфи та площини” описує географічні відмінності Сходу України: „<...> все життя, весь час відчуваю, як мене тримає ландшафт, в якому я виростав. Безкінечна долина – золота влітку, срібна взимку, з білими крейдяними горами на обрії. Долину, попри те, що вона безкінечна, все одно можна перетнути, можна пройти її до кінця, а вже там – з іншого її боку, під білими горами – лежить ріка, справжня ріка, що тече собі вдень і вночі. Незалежно від того, будеш ти перетинати долину, аби вийти на її береги, чи не будеш” (Жадан, k).

Мовні знаки ‘рельєфи – площини’ є референтними символами, котрі розкриваються в тексті: опозиція ландшафту Східної України з її невеликими водоймами й річками, та рельєфу території, де з одного берега не видно іншого, проектується на менталітет людей, котрі проживають на різних територіях. „Світогляд людини, – розмірковує С. Жадан, – яка, живучи на березі, не бачить іншого берега, очевидно різниться від світогляду людини, яка свої водойми може перейти вброд. Присутність води є важливою, але так само важливою є і глибина. Вона вочевидь закладає в прибережного мешканця безтурботність і авантюризм. Так само, як натруджені степові русла закладають упертість і медитативність. Для нас – тих, хто виріс у степах Лівобережжя, море не може не бути екзотикою, для нас ріка – це не так кількість води в річищі, як кількість зелені на берегах” (Жадан, k).

Лексична опозиція в назвах постів вербалізується й у такій категорії, як темпоральність, котра представлена опозицією ‘минуле – теперішнє’. У пості „Минуле як теперішнє” автор, описуючи берлінську виставку „Гітлер і німці. Народна єдність і злочин”, розмірковує над діалектичною залежністю теперішнього й минулого, потребою об’єктивного переосмислення минулого для розуміння теперішнього, щоб запобігти спробам історичного ревізіонізму: „Оскільки привиди минулого мають здатність легко проникати в теперішнє, наповнюючи і деформуючи його своєю присутністю” (Жадан, f). Компоненти цієї антонімічної пари не мають позитивної або негативної конотації. Після прочитання тексту протиставні відношення нівелюються, оскільки лексичні опозитиви вжиті не стільки для протиставлення, скільки для

виявлення спадковості історії, набуття досвіду: „<...> ідеться в ній і про неприпустимість суспільного амнезії. Обірваність і нетривалість історичної пам'яті, спроби перегляду історичних фактів та початки історичного ревізйонізму, так чи інакше, потребують постійного повторювання давно всім відомих, здавалося б, речей, постійного нагадування про факти, можливо, не надто приємні, проте надзвичайно важливі” (Жадан, f).

Використання в заголовках блогівих записів Сергія Жадана дієслівних пар – загалом поширене явище (наприклад, „Брататись і підспівувати”, „Читати й запам'ятовувати”, „Співати й згадувати”), проте автор зрідка вживає інфінітиви для окреслення антонімічних відношень. Так, дієслівні опозитиви ‘говорити – слухати’ з однойменного тексту окреслюють не просто протилежні процеси людської діяльності, а різні системи світосприйняття – такої, за якою можлива одна власна позиція й ведення монологу, і такої, за котрої виникає бажання провадити діалог, прийняти іншу думку: „Все частіше розмови про Україну з діалогу та обміну точками зору перетворюються на безапеляційні монологи, на потоки припущень, узагальнень, погроз та передбачень. Всі мають свою картину подій, всі розуміються на причинах і не сумніваються в наслідках, всі виступають експертами й спеціалістами в царині геополітики та ведення військових дій. <...> Всі говорять, мало хто слухає. Чим більше голосів, тим менше можливості їх розрізнити” (Жадан, с).

Людина, котра не вміє слухати, не в змозі адекватно сприймати навколишню дійсність, переконати її в іншій позиції неможливо: „<...> складається враження, що в більшості випадків той, хто говорить, не потребує жодної відповіді. Йому добре говорити, йому йдеться про те, аби виговоритись. Йому залежить на тому, аби не тримати при собі всі свої неврози, страхи та роздратування. Себто, слухати його зовсім необов'язково – головне не заважати говорити” (Жадан, с). Тож автор відзначає соціальну вмотивованість мовленнєвої поведінки – зумовленість мовних виявів світоглядними переконаннями, властивими певній групі людей, і психологічним здоров'ям співрозмовників.

Окреслення іншого світосприйняття відбувається через короткий опис мовленнєвої поведінки знайомого добровольця, котрий вирушає в зону АТО: „Знайомий говорив на диво спокійно – жодних емоцій, жодних нервів, жодного бажання в чомусь переконати. Зрозуміло, що він із усім для себе визначився, прийняв рішення, тож просто не вважає за потрібне переконувати тих, хто з ним не згоден” (Жадан, с). За допомогою дієслівних опозицій, пов'язаних із зовнішніми ознаками мовленнєвої поведінки, автор передає особливості світосприйняття людей, нестабільність / стабільність їхнього емоційного стану.

За допомогою семантично опозиційних лексем С. Жадан категоризує український народ на більшість і меншість в однойменному пості. Обидва складники бінарної опозиції підсилено прикметниками

„активний” і „мовчазний”, що є контекстуальними антонімами. „Активна меншість” представлена тими, які „вимагають змін і вважають за необхідне озвучувати свої вимоги”, натомість „мовчазна більшість” „їх за це засуджують”. Публіцист характеризує сторони так: „Аргументи перших прості й доволі очевидні – відсутність свободи принижує, відсутність права є неприпустимою, людині притаманно боротись за права та свободи, людина, великою мірою, для цього й створена. Натомість аргументи других теж не надто різняться вигадливістю – краще задовольняйтесь тим, що маєш, ліпше тішитись тому, що є, свобода – поняття внутрішнє, воно не залежить від прізвища диктатора” (Жадан, а).

Незважаючи на продуктивність біблійних, міфологічних та есхатологічних мотивів у літературному доробку С. Жадана, у назвах блогівих дописів вербалізацію його ідеалістичної картини світу практично не виявлено. Єдиною антонімією парою, що могла б представляти останню, спостерігаємо в заголовку „Містика проти реальності”, проте в пості не йдеться про внутрішній світ автора, а подано рецензію на книгу В. Рафаєнка „Довгі часи”.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У заголовках постів С. Жадана на платформі „ТСН.ua” лексичні опозиції є засобом посилення експресії, прагматизують інформативну, оцінну, спонукальну й інтригуючу функції. Граматичний рівень вираження антонімії представлений переважно симетричними антонімійними парами іменників, зрідка прикметниками, субстантивованими прикметниками, складнопідрядними реченнями. Публіцист залучає антонімію для створення оксиморонів, котрі посилюють емоційне сприйняття заголовків. До такого прийому він удається для того, щоб змінити емоційне ставлення до слова „смерть”, надаючи йому філософського пояснення, щоб сформуванню іншу конотацію слова, відобразити полярні думки й почуття тощо. Попри окреслення в назвах дописів локативності й темпоральності через протиставні відношення, безпосередньо в тексті письменник часто нівелює опозитивність концептів. Перспективу подальших досліджень убачаємо в порівняльному аналізі лексичних опозицій у літературних творах і блогівих дописах С. Жадана.

Література та джерела

- Близнюк, К. (2017) Аналіз опозицій як метод дослідження лексичної семантики. *Граматичні студії*. Вип. 3. С. 70 – 74.
- Бобух, Н. М. (2012) Лексичні опозиції в мовотворчості Миколи Руденка. *Лінгвістика*. № 1. ч. 2. С. 16 – 23.
- Бобух, Н. М. (2017) Лексичні опозиції в поетичних творах Володимира Сосюри. *Мова і міжкультурна комунікація*. Вип. 1. С. 148 – 158.
- Виноградова, О. В. (2001) *Функціонально-семантична категорія локативності в сучасній українській мові*: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова. К., 19 с.

- Жадан, С. (а) Більшість і меншість. *TCH.ua*: Відновлено з URL: <https://tsn.ua/blogi/themes/politics/bilshist-i-menshist-903788>
- Жадан, С. (b) Війна і відбудова. *TCH.ua*: Відновлено з URL: <https://tsn.ua/analitika/viyna-ta-vidbudova-358530.html>
- Жадан, С. (c) Говорити й слухати. *TCH.ua*: Відновлено з URL: <https://tsn.ua/analitika/govoriti-y-sluhati-352473.html>
- Жадан, С. (d) Далекий близький Схід. *TCH.ua*: Відновлено з URL: <https://tsn.ua/analitika/dalekiy-blizkiy-shid.html>
- Жадан, С. (e) Мертві і живі. *TCH.ua*: Відновлено з URL: <https://tsn.ua/analitika/mertvi-y-zhivi-298558.html>
- Жадан, С. (f) Минуле як теперішнє. *TCH.ua*: Відновлено з URL: <https://tsn.ua/analitika/minule-yak-teperishnye.html>
- Жадан, С. (g) Між народженням і смертю. *TCH.ua*: Відновлено з URL: https://tsn.ua/blogi/themes/o_voine/mizh-narodzhennyam-i-smertyu-885825.html
- Жадан, С. (h) Недонецькі донецькі. *TCH.ua*: Відновлено з URL: <https://tsn.ua/analitika/nedonecki-donecki-390262.html>
- Жадан, С. (j) Про спільне між різними Заходом та Сходом. *TCH.ua* : Відновлено з URL: <https://tsn.ua/analitika/pro-spilne-mizh-riznimi-zahodom-ta-shodom-333194.html>
- Жадан, С. (k) Рельєфи та площини. *TCH.ua*: Відновлено з URL: <https://tsn.ua/blogi/themes/zhittya/relyefi-ta-ploschini-976935.html>
- Жадан, С. (l) Смерть, яка не лякає. *TCH.ua*: Відновлено з URL: <https://tsn.ua/blogi/themes/zhittya/smert-yaka-ne-lyakaye-892469.html>
- Жадан, С. (m) Справедливість життя, несправедливість смерті. *TCH.ua* : Відновлено з URL: <https://tsn.ua/analitika/spravedlivist-zhittya-nespravedlivist-smerti.html>
- Малинович, Ю. М. (2011) Функционально-семантические категории бинарной оппозиции (лингвофилософский очерк). *Текстовая реализация функционально-семантических категорий и полей* (С. 50 – 69). Ростов н/Д.: ИПО ПИ ЮФУ.
- Пац, Л. І. (2016) Словесні семантичні опозиції в системі парадигматичних відношень. *Наук. зап. Нац. ун-ту „Острозька академія”*. Сер.: Філологічна. Вип. 60. С. 209 – 212.
- Русина, Е. В. (2008) *Бинарные концепты „GLORY” и „DISGRACE” в американской лингвокультуре*: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 – германские языки. Волгоград, 24 с.
- Семегин, Т. С. (2011) *Динаміка семантичної структури бінарних концептів ПРЕКРАСНИЙ / ПОТВОРНИЙ в англійській та українській мовах*: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство. К., 20 с.
- Чорна, О. Ю. (2017) Лексичні опозиції в поетичному словнику Сергія Жадана. *Український смисл*. № 2017. С. 77 – 88.

- Щербина, С. М. (2012) Концепти SUCCESS I FAILURE в асоціативно-образній системі англомовних паремійних одиниць. *Наук. зап. Філологічні науки (мовознавство): у 2 ч. Вип. 104. С. 294 – 298.*
- Щербина, С. М. & Гоца, Н. М. (2014) Онтологічна сутність бінарних концептів та основні підходи до їх вивчення у сучасній лінгвоконцептології. *Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту. Сер.: Філологія. № 13. С. 157 – 160.*

Стаття надійшла до редакції 01.07.2019 р.

Прийнято до друку 03.07.2019 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Глуховцева К. Д.